

EHEAROME2020

Rome Ministerial Communiqué

A N N E X I

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN BPUG SECRETARIAT
2018-2020

Oświadczenie o wolności akademickiej

Niniejszy tekst, opracowany przez Bolońską Grupę Wdrożeniową (ang. BFUG) w konsultacji z wieloma ekspertami i organizacjami interesariuszy, ma na celu nakreślenie jednakowego dla Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego rozumienia wolności akademickiej oraz ma stanowić wstępną podstawę dla opracowania wskaźników w przyszłości.

Wolność akademicka jest nieodzownym elementem wysokiej jakości uczenia się, nauczania i badań naukowych w szkolnictwie wyższym, a także niezbędnym elementem demokracji. Jest to warunek konieczny do tego, by uczelnie tworzyły i przekazywały wiedzę jako dobro publiczne przynoszące korzyści ogółowi społeczeństwa. Wolność akademicka gwarantuje nauczycielom akademickim i studentom swobodę myślenia i dociekania w celu pogłębiania wiedzy poprzez badania i otwartą wymianę myśli, a także swobodę przekazywania wyników badań w ramach instytucji i programów akademickich oraz poza nimi.

Wolność akademicka jest odrębnym, fundamentalnym prawem demokracji, które częściowo wynika z prawa do nauki i ma wspólne elementy z wolnością myśli, poglądów i wypowiedzi. Wolność akademicka musi opierać się na rygorystycznych standardach naukowych i zawodowych, poszanowaniu praw innych osób, etycznym postępowaniu oraz świadomości wpływu badań na człowieka i jego środowisko. Ma ona zasadnicze znaczenie dla podnoszenia standardów dziedzin i dyscyplin naukowych. Tym samym wolność akademicka służy ochronie nie tylko indywidualnej działalności naukowej i wyrażania myśli, ale także swobodnego funkcjonowania instytucji akademickich w społeczeństwach demokratycznych. Autonomia uczelni jest konstytutywnym elementem wolności akademickiej.

Wolność akademicka oznacza wolność społeczności akademickiej – w tym nauczycieli akademickich i studentów – w zakresie badań, nauczania i uczenia się oraz, szerzej, upowszechniania wyników badań i nauczania zarówno w sektorze szkolnictwa wyższego, jak i poza nim. W istocie bowiem idea ta zapewnia społeczności akademickiej możliwość prowadzenia badań naukowych, nauczania, uczenia się i komunikowania w społeczeństwie bez obawy przed represjami.

Wolność akademicka jest także istotnym elementem demokracji. Społeczeństwa nie mogą być prawdziwie demokratyczne bez poszanowania wolności akademickiej i autonomii uczelni. Jednocześnie, podstawowe wartości Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego mogą być w pełni realizowane tylko w demokratycznych społeczeństwach. Wolność akademicka jest pokrewna wolności wypowiedzi i wynika zarówno ze standardów dyscyplin naukowych, jak i stwarza warunki do kwestionowania tych standardów w oparciu o wyniki badań.

Idea ta, choć pozornie prosta, jest w rzeczywistości bardzo złożona i ściśle związana z innymi podstawowymi wartościami, takimi jak autonomia uczelni i publiczna odpowiedzialność za szkolnictwo wyższe, a także publiczna odpowiedzialność tego sektora. Wolność akademicka jest wartością uniwersalną zakorzenioną w dążeniu do wiedzy i prawdy. Jej podstawowe założenia nie mogą być odmiennie rozumiane i interpretowane w różnych krajowych kontekstach lub w różnych typach uczelni. Wolność akademicka nie jest jednak wartością absolutną, a korzystanie z niej jest kształtowane przez instytucje, w których pracujemy i społeczeństwa, w których żyjemy. Dlatego zakres postępowania oraz granice dociekań i wyrażania opinii, które chroni wolność akademicka, są często źródłem sporów.

Wolność akademicką można rozumieć jako wolność uczenia się, wolność nauczania i wolność badań naukowych, przy czym każda z tych wolności pociąga za sobą wolność myślenia, zadawania pytań i wymiany idei, zarówno w sektorze szkolnictwa wyższego, jak i poza nim. Nadanie znaczenia i życia tym wolnościom w realiach środowiska akademickiego automatycznie otwiera szereg kwestii. Wolność nauczania może być realizowana tylko w połączeniu z odpowiedzialnością publiczną i społeczną oraz autonomią uczelni. Władze publiczne są odpowiedzialne za zapewnienie swoim obywatelom odpowiednich programów kształcenia w szkolnictwie wyższym, natomiast autonomiczne uczelnie ponoszą

dużą odpowiedzialność za badania leżące u podstaw tych programów oraz za sposób ich realizacji. Kadra akademicka również ponosi dużą odpowiedzialność za ustalanie elementów programów kształcenia oraz opracowywanie stosowanych metod nauczania.

Zarządzanie szkolnictwem wyższym również ma wpływ na wolność uczenia się, nauczania i prowadzenia badań naukowych, dlatego powinno być zorganizowane w sposób świadomy, z poszanowaniem wolności akademickiej. W Europie współistnieją różne modele zarządzania, a kadra akademicka i studenci są w różnym stopniu reprezentowani w organach zarządzających i decyzyjnych. Uczestnictwo w organach zarządzających może sprzyjać realizacji misji dydaktycznej i badawczej uczelni oraz odzwierciedlać cel, jakim jest szersze zaangażowanie społeczne. Niezależnie od przyjętego modelu, nauczyciele akademicy i studenci powinni w znaczący sposób uczestniczyć w procesach decyzyjnych i mieć prawo do wyrażania swoich opinii na temat polityki i priorytetów swojej uczelni bez obawy przed represjami.

Wartości są ze sobą powiązane, a wolność nauczania rodzi także pytanie o to, kto ma być nauczany, a zatem jest ściśle powiązana z wolnością uczenia się. Wartości te odnoszą się z kolei do sprawiedliwego i równego dostępu do edukacji, przy czym szereg kwestii dotyczących kryteriów i warunków dostępu do szkolnictwa wyższego należy regulować w ramach dialogu społecznego i procedur administracyjnych.

Należy również zadawać pytania o to, kto prowadzi działalność dydaktyczną i badawczą, a także o rodzaj procesu decyzyjnego w zakresie rekrutacji i zatrzymywania nauczycieli akademickich. Niezbędne jest zapewnienie nauczycielom akademickim wystarczająco bezpiecznych warunków zatrudnienia, umożliwiających im korzystanie z wolności akademickiej. Nauczyciele akademicy nie powinni być nigdy narażeni na groźby, zwolnienia lub inne sankcje w związku z treścią prowadzonych przez nich badań, nauczaniem lub deklarowanymi poglądami zawodowymi.

Wolność badań naukowych obejmuje prawo do określenia, zgodne ze standardami zawodowymi danej dyscypliny, co powinno (lub nie powinno) być przedmiotem badań; jak powinny być prowadzone badania; kto, z kim i w jakim celu powinien prowadzić badania; jakie metody i sposoby upowszechniania wyników badań powinny zostać wykorzystane.

Kwestie te nie mogą być rozpatrywane w próżni. Ustalenie, jakie programy lub dyscypliny badawcze powinny być oferowane w danej uczelni, jest złożoną kwestią, wymagającą od władz publicznych i uczelni dokonywania trudnych, strategicznych wyborów. Badania wymagają finansowania - które może pochodzić zarówno ze źródeł publicznych, jak i prywatnych - a w wielu przypadkach wymagają również starannego rozważenia kwestii etycznych.

Chociaż wolność akademicka jest nieodłącznym elementem wysokiej jakości szkolnictwa wyższego, nie można automatycznie zakładać jej istnienia. Należy raczej stworzyć, regularnie oceniać, chronić i promować wzajemne oddziaływanie różnych elementów i warunków, które zapewniają funkcjonowanie wolności akademickiej.

